

І. Г. Аберніхіна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національної металургійної академії України, Дніпро, Україна, abernikhina@mail.ru

І. Г. Сокиринська

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Національної металургійної академії України, Дніпро, Україна, sokirinska@gmail.com

**СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ
СТРАХОВИКА**

Анотація. Попри чималий науковий доробок, питання оцінки фінансової надійності страховика залишається до кінця не вирішеним. Із метою деталізації, конкретизації та подальшої систематизації показників для такої оцінки проаналізовано сучасні публікації, що висвітлюють основні підходи до визначення сутності категорій “фінансова надійність страховика” і “фінансова стійкість страховика”. Досліджено теоретичні й методичні підходи до розмежування зазначених категорій, показано ключові відмінності останніх. Доведено, що перша категорія за змістом вужча за другу та може виступати її складовою. Обґрунтовано потребу в оцінюванні цих категорій за допомогою різних наборів показників. Поглиблено теоретичні й методичні підходи щодо узагальнення критеріїв оцінки фінансової надійності страховика. Підкреслено, що серед науковців немає єдиного погляду на кількісний і якісний склад показників, за якими оцінюються фінансова надійність та фінансова стійкість страховика, наведено аргументи на користь їх конкретизації й узагальнення. Запропоновано та обґрунтовано склад критеріїв оцінки фінансової надійності страховика, до котрих належать: здатність виконувати зобов'язання, в т. ч. за договорами страхування й перестраховування; достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань; рівень виплат; величина заборгованості страховальників і страховика за страховими виплатами; ступінь незалежності від перестраховування. Надано характеристику сутності та наведено розрахункові формули показників, за допомогою яких пропонується оцінювати фінансову надійність страховика. Зазначено, що їх узагальнений склад може бути використаний для вдосконалення методичних підходів до формування інтегрального показника фінансової надійності та методик її оцінки.

Ключові слова: страхова організація, фінансова надійність страховика, фінансова стійкість страховика, показники фінансової надійності.

Табл. 4. Літ. 16.

Iryna Abernikhina

Ph. D. (Economics), Associate Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipro, Ukraine, abernikhina@mail.ru

Iryna Sokyrinska

Ph. D. (Economics), Associate Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipro, Ukraine, sokirinska@gmail.com

SYSTEM OF THE INSURER'S FINANCIAL RELIABILITY INDICATORS

Abstract. Despite considerable scientific reserve, the issue of evaluating the financial reliability of the insurer remains unresolved. In order to detail, specify and further

systematize the indicators for this assessment, modern publications highlighting the main approaches to determining the essence of the categories of "financial reliability of the insurer" and "financial stability of the insurer" are analyzed. The theoretical and methodological approaches to the separation of the above mentioned categories are explored. The key differences between them are identified. It is proved that the category of "financial reliability of the insurer" is substantially narrower than the category of "insurer's financial stability" and can be considered as its part. Moreover, these categories should be evaluated by a different set of parameters. Theoretical and methodological approaches to generalize the criteria for assessing the financial reliability of the insurer are deepened. It is noted that scientists have different opinions on quantitative and qualitative indicators which financial reliability and financial stability of the insurer are assessed by. The need for detailing and generalizing these indicators are reasoned. The list of the insurer's financial reliability assessment indicators is proposed. This includes the ability to meet liabilities (including insurance and reinsurance contracts), the adequacy of the insurer's own funds to meet insurance liabilities, the payment level; the policyholder's indebtedness level and the insurer's debt level by insurance payments, the level of independence from reinsurance. The nature description and the indices calculation of the insurer's financial reliability assessment are provided. The suggested general list of indicators can be used to improve methodological approaches to the formation of the integral index of financial reliability and methods of its evaluation.

Keywords: insurance company, the insurer's financial reliability, the insurer's financial stability, the financial reliability indicators.

JEL classification: G20, G22, G29.

Абернихина И. Г.

*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов
Национальной металлургической академии Украины, Днепр, Украина*

Сокиринская И. Г.

*кандидат экономических наук, доцент, заведующая кафедрой финансов
Национальной металлургической академии Украины, Днепр, Украина*

СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ НАДЕЖНОСТИ СТРАХОВЩИКА

Аннотация. Несмотря на немалый научный задел, вопрос оценки финансовой надежности страховщика остается до конца не решенным. С целью детализации, конкретизации и дальнейшей систематизации показателей для такой оценки проанализированы современные публикации, освещающие основные подходы к определению сути категорий "финансовая надежность страховщика" и "финансовая устойчивость страховщика". Исследованы теоретические и методические подходы к разграничению данных категорий, показаны ключевые отличия последних. Доказано, что первая категория по содержанию более узкая, чем вторая, и может выступать ее составляющей. Обоснована необходимость оценивать эти категории с помощью разных наборов показателей. Углублены теоретические и методические подходы относительно обобщения критериев оценки финансовой надежности страховщика. Подчеркнуто, что среди ученых нет единого взгляда на количественный и качественный состав показателей, по которым оцениваются финансовая надежность и финансовая устойчивость страховщика, приведены аргументы в пользу их конкретизации и обобщения. Предложен и обоснован состав критериев оценки финансовой надежности страховщика, к которым относятся: способность вы-

полнять обязательства, в т. ч. по договорам страхования и перестрахования; достаточность собственных средств для выполнения страховых обязательств; уровень выплат; величина задолженности страхователей и страховщика по страховым выплатам; степень независимости от перестрахования. Представлена характеристика сути и приведены расчетные формулы показателей, с помощью которых предлагается оценивать финансовую надежность страховщика. Отмечено, что их обобщенный состав может быть использован для усовершенствования методических подходов к формированию интегрального показателя финансовой надежности и методик ее оценки.

Ключевые слова: страховая организация, финансовая надежность страховщика, финансовая устойчивость страховщика, показатели финансовой надежности.

Унаслідок погіршення фінансово-економічної та політичної ситуації в Україні, негативних процесів у банківській сфері, падіння купівельної спроможності потенційних споживачів страхових послуг скорочуються обсяги страхування, знижується дохідність таких послуг та, відповідно, фінансова надійність і стійкість страховиків. Вони вступають у фінансові відносини з фізичними та юридичними особами, для котрих практичний інтерес становлять передусім фінансова надійність і стійкість страховиків.

Питання оцінки їхньої фінансової надійності залишається не вирішеним повною мірою та потребує деталізації й конкретизації показників, за якими її можна здійснити. Окремі аспекти розроблення й удосконалення теоретичних, методичних підходів щодо розмежування категорій “фінансова надійність страховика” та “фінансова стійкість страховика”, формування й узагальнення критеріїв оцінки фінансової надійності досліджувалися такими вченими, як В. П. Братюк, І. Ю. Кисільова, В. О. Кравченко, Г. М. Малинич, В. М. Олійник, Н. В. Ткаченко, О. О. Шакура, Л. В. Шірінян та ін. [1–11].

Наразі показники для оцінки фінансової надійності страховиків не узагальнено, оскільки серед науковців немає єдиної думки щодо необхідності розмежування категорій “фінансова надійність страховика” і “фінансова стійкість страховика”, а отже, й системи критеріїв їх оцінки. У зв'язку з цим метою статті є деталізація, конкретизація та подальша систематизація показників, за допомогою котрих можна визначити фінансову надійність страховика як одну зі складових фінансової стійкості страхової компанії.

У наукових публікаціях останніх років точиться жвава дискусія стосовно розмежування або ототожнення категорій “фінансова стійкість страховика” і “фінансова надійність страховика”. Крім того, дослідники дотримуються різних поглядів на сутність та специфіку кожної з цих категорій. Виокремлюють декілька підходів до визначення сутності фінансової стійкості й фінансової надійності страховика.

Так, Н. В. Ткаченко виділяє три основних бачення сутності категорії “фінансова стійкість страховика”: 1) фінансовий показник діяльності страхової компанії (платоспроможність, рентабельність, ліквідність); 2) певний стан фінансових ресурсів страховика; 3) здатність виконувати взяті зобов'язання

за договорами страхування й перестраховування за впливу несприятливих факторів і зміни економічної кон'юнктури [9].

На основі критичного аналізу Н. В. Ткаченко запропонувала власне визначення цього поняття: “фінансова стійкість страхової компанії – такий стан організації її грошових потоків (вхідних та вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати прийняті зобов'язання перед усіма суб'єктами ринку за умов впливу несприятливих факторів (внутрішніх та зовнішніх) протягом визначеного часу, а також постійно адаптуватись до зміни економічної кон'юнктури” [9].

В. М. Олійник і Є. К. Бондаренко [6] виокремили п'ять основних поглядів:

1) фінансова стійкість розглядається як перевищення доходів страхової компанії над витратами по страховому фонду;

2) складовою фінансової стійкості страхової компанії є її здатність до подальшого розвитку;

3) фінансова стійкість страхової компанії ототожнюється з її здатністю адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища;

4) фінансова стійкість визначається як здатність страхової компанії виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками;

5) фінансова стійкість ототожнюється з платоспроможністю страхової компанії або платоспроможність виділяється авторами як одна з її найважливіших складових.

Нами проаналізовано й систематизовано визначення категорії “фінансова надійність страховика”, запропоновані різними авторами (табл. 1). Огляд визначень категорії “фінансова надійність страховика” дає підстави для висновку, що її зміст тісно пов'язаний і перплітається з дефініціями поняття “фінансова стійкість страховика”.

Аналіз останніх наукових публікацій засвідчив намагання деяких дослідників узагальнити підходи щодо можливості ототожнення чи розмежування зазначених категорій. Так, В. М. Олійник систематизував науково-методичні підходи до визначення цих категорій, виокремивши два основних із метою з'ясування доцільності й правомірності їх застосування:

- Поняття “фінансова стійкість” і “фінансова надійність” ототожнюються та можуть рівноправно вживатися (прибічники: В. Д. Бігдаш, Д. Бланд, Н. М. Внукова, О. Д. Вовчак, Ю. М. Дьячкова, С. С. Осадець).

- Фінансова надійність визначається авторами як поняття, що є вужчим, ніж фінансова стійкість, та його похідною (прибічники: І. С. Іванюк і Н. В. Ткаченко). На думку цих науковців, обов'язковою умовою фінансової стійкості виступає не тільки платоспроможність страхової компанії, а й її фінансова надійність. Тобто страхова компанія, котра є фінансово надійною, не обов'язково буде фінансово стійкою, а фінансово стійка завжди буде фінансово надійною [7].

Погоджуючись у цілому з думкою Н. В. Ткаченко [9] стосовно необхідності обґрунтованого розмежування та чіткого окреслення різниці між цими двома категоріями, вважаємо за доцільне наголосити, що показник

Таблиця 1. Визначення категорії “фінансова надійність страховика” в наукових публікаціях

Автор, рік	Визначення
Шірінян Л. В., 2007	Фінансову надійність страхової компанії необхідно трактувати як стан фінансових ресурсів, за якого страховик: по-перше, здатний своєчасно виконувати всі взяті зобов'язання протягом усього терміну дії укладених договорів (тобто бути платоспроможним), по-друге, мати задовільні показники діяльності (К більше від нормативного значення), по-третє, сприятливо реагувати на зміну зовнішніх і внутрішніх чинників фінансового стану (тобто бути фінансово стійким). Фінансова стійкість є необхідною умовою фінансової надійності страхової компанії
Малинич Г. М., 2009	Фінансова надійність компанії зі страхування життя є складною, багатовимірною характеристикою фінансового стану компанії, а її оцінювання ускладнюється великою кількістю показників, що її визначають
Шакура О. О., 2013	Під фінансовою надійністю страховика необхідно розуміти його здатність адекватно реагувати на змінні умови зовнішнього і внутрішнього середовища шляхом підвищення ефективності управління якісним та кількісним складом активів і пасивів компанії та найбільш повного використання знань і досвіду працівників без припинення виконання взятих зобов'язань та забезпечення подальшого розвитку
Кисільова І. Ю., 2014	Фінансова надійність страховика – це спроможність страховика виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування та перестраховання у випадку впливу несприятливих чинників. Тому стійка фінансова надійність страхових операцій дає змогу страховикові виконати всі зобов'язання за будь-яких несприятливих обставин
Братюк В. П., Гудачок Я. Ю., 2014	Фінансова надійність страхової компанії – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі. Забезпечення фінансової надійності страховика як суб'єкта господарювання полягає у забезпеченні правильного та ефективного співвідношення власного і позикового капіталу для забезпечення фінансової стійкості

Складено за: Шірінян Л. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 9. С. 173–178; Малинич Г. М. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності страхових компаній: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: економіка*. 2009. Вип. 113–114. С. 87–91; Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 270–277; Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19. Вип. 2/5. С. 139–143; Братюк В. П., Гудачок Я. Ю. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>.

(індикатор) “фінансова стійкість” за змістовим наповненням важливіший для фахівців, а “фінансова надійність” – із суб'єктивної точки зору, інтуїтивно зрозумілий для споживача страхових послуг та цікавить його в першу чергу.

Фінансова стійкість, з одного боку, постає об'єктом внутрішнього фінансового управління безпосередньо в страховій компанії, а з другого – індикатором для регуляторних органів страхового ринку й різноманітних рейтингових агенцій. Тому страховик має на меті підвищити власну фінансову стійкість як для дотримання нормативів щодо фінансових показників, так і

для створення репутації надійного постачальника послуги. Ці два аспекти, безперечно, тісно пов'язані та переплетені між собою, що й обумовлює їх використання майже як синонімів.

При цьому, на нашу думку, фінансову надійність страховика можна розглядати як трансмісійний передавальний механізм, за допомогою котрого поліпшуються фактичні показники фінансової стійкості страхової компанії. Адже чим надійнішою клієнти вважають таку компанію, тим вищою буде довіра до неї з боку інших страхувальників і тим більшими будуть її страховий портфель та обсяг залучених ресурсів, що можуть спрямовуватися на інвестиційні цілі. Саме тому при оцінюванні фінансової надійності вважаємо за доцільне використовувати для аналізу не лише традиційні фінансові показники, котрі кількісно характеризують платіжні можливості страхувальника, синхронізацію його грошових потоків, структурну збалансованість інвестиційного портфеля та ін., а й якісні параметри, зокрема міру задоволення споживачів, репутацію компанії тощо.

Результатом поліпшення такої характеристики, як фінансова надійність (якщо компанії цілеспрямовано приділятимуть цьому увагу), може стати перерозподіл прибутків у межах страхового ринку на користь більш надійних з точки зору страхувальника компаній. Це позитивно впливатиме на фінансову стійкість і стабільність тих страховиків, котрі зможуть забезпечити й підтримувати високу надійність у очах кінцевого споживача їхніх послуг, та сприятиме загальній стабілізації страхового ринку, довіра до якого в Україні поки що є недостатньою.

Отже, погоджуючись із тими науковцями, що вважають ототожнення значених категорій не зовсім коректним, ми вважаємо за доцільне деталізувати та уточнити перелік показників, за котрими повинні оцінюватися фінансова надійність і фінансова стійкість страхової компанії, та пропонуємо власний погляд на систематизацію основних фінансово-економічних індикаторів.

У науковій літературі запропоновано багато підходів до визначення кількісного та якісного складу показників, за якими проводиться оцінка фінансової надійності й фінансової стійкості страхових компаній. Із метою деталізації наявних критеріїв і подальшої конкретизації тих із них, за котрими можна оцінювати фінансову надійність страховика (як складову фінансової стійкості страхової компанії), нами узагальнено показники фінансової надійності страховика (табл. 2).

Як бачимо, більшість показників є кількісними та перетинаються із запропонованими Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) [12]. "Forbes. Україна" доповнює перелік кількісних показників якісним параметром "входження в міжнародну фінансову групу" [13]. Деякі з показників, виокремлених В. М. Олійником [7], а саме, коефіцієнти автономії та ділової активності, на нашу думку, більшою мірою характеризують фінансову стійкість страховика, а не надійність. Окрім того, в табл. 2 наведено критерії, котрі можуть називатися по-різному, але мати однакову сутність. Наприклад, ступінь незалежності від перестраховання в Рекомендаціях щодо аналізу діяльності

Таблиця 2. Критерії оцінки фінансової надійності страховика

Джерело	Критерії
Розпорядження Нацкомфінпослуг від 17.03.2005 № 3755	<ul style="list-style-type: none"> • Дебіторська заборгованість • Ліквідність активів • Ризик страхування • Зворотний показник платоспроможності • Дохідність • Зміни в капіталі • Зміни в сумі чистих премій за всіма полісами • Ступінь незалежності від перестраховування • Відношення чистих страхових резервів до капіталу • Дохідність інвестицій • Обсяги страхування (андеррайтинг)
Методика рейтингу надійності страхових компаній "Forbes. Україна"	<ul style="list-style-type: none"> • Боргове навантаження • Ліквідність активів • Рівень виплат • Приріст страхових премій • Приріст капіталу • Рівень перестраховування • Коефіцієнт фінансової стійкості • Входження в міжнародну фінансову групу
Олійник В. М.	<ul style="list-style-type: none"> • Коефіцієнт збитковості • Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами • Коефіцієнт поточної ліквідності • Коефіцієнт боргового навантаження • Коефіцієнт достатності страхових резервів • Коефіцієнт власного утримання в преміях • Коефіцієнт рентабельності продажів • Коефіцієнт автономії • Коефіцієнт ділової активності
Кравченко В. О.	<ul style="list-style-type: none"> • Коефіцієнт фінансової спроможності • Коефіцієнт ліквідності страхових резервів • Коефіцієнт страхового покриття

Складено за: Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. URL: <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm>; Рейтинг страхових компаній 2015 / Forbes. Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015/>; Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Укр. акад. банк. справи. Суми, 2016. 507 с.; Кравченко В. О. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 1. С. 85–89.

страховиків [12] – те саме, що в Рейтингу страхових компаній 2015 Forbes. Україна [13] та показник рівня перестраховування й коефіцієнт власного утримання в преміях у В. М. Олійника [7]. Подібним чином, визначивши однакові за сутністю показники, можна дещо скоротити їхню кількість, що, у свою чергу, дасть можливість спростити та уніфікувати підходи до оцінки фінансової надійності страхових компаній.

У табл. 3 нами наведені показники, котрі в різних джерелах мають відмінності в назві, проте характеризують ті самі явища чи стан фінансових ресурсів страховика. Їх можна згрупувати як такі, що відображають:

– здатність виконувати зобов'язання за рахунок капіталу або активів (ліквідність активів [12; 13], поточна ліквідність [7], зворотний показник платоспроможності [12] або боргове навантаження [7; 13]);

– ефективність використання ресурсів (дохідність капіталу, дохідність інвестицій [12], коефіцієнт рентабельності продажів [7]);

– достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань (відношення чистих страхових резервів до капіталу [12], коефіцієнт достатності страхових резервів [7]);

– рівень виплат (обсяги страхування (андеррайтингу) [12], рівень виплат [13], коефіцієнт збитковості [7]);

– заборгованість страхувальників і страховика за страховими виплатами (дебіторська заборгованість [12], коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами [7]);

Таблиця 3. Спільні показники в різних методиках оцінки фінансової надійності страховика

Розпорядження Нацкомфінпослуг від 17.03.2005 № 3755	Методика рейтингу надійності страхових компаній Forbes.Україна	Олійник В. М.
Ліквідність активів	Ліквідність активів	Коефіцієнт поточної ліквідності
Зворотний показник платоспроможності	Боргове навантаження	Коефіцієнт боргового навантаження
Ступінь незалежності від перестраховання	Рівень перестраховання	Коефіцієнт власного утримання в преміях
Обсяги страхування (андеррайтингу)	Рівень виплат	Коефіцієнт збитковості
Зміни в капіталі	Приріст капіталу	—
Зміни в сумі чистих премій за всіма полісами	Приріст страхових премій	—
Дохідність	—	Коефіцієнт рентабельності продажів
Відношення чистих страхових резервів до капіталу	—	Коефіцієнт достатності страхових резервів
Дебіторська заборгованість	Входження в міжнародну фінансову групу	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами
Ризик страхування	Коефіцієнт фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії
Дохідність інвестицій	—	Коефіцієнт ділової активності

Складено за: Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. URL: <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm>; Рейтинг страхових компаній 2015 / Forbes. Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015>; Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Укр. акад. банк. справи. Суми, 2016. 507 с.; Малинич Г. Застосування факторного аналізу в оцінюванні фінансової надійності компаній зі страхування життя. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mamzsz.pdf>, а також за результатами власних спостережень авторів.

– міру незалежності від перестраховування (ступінь незалежності від перестраховування [12], рівень перестраховування [13], коефіцієнт власного утримання в преміях [7]);

– фінансову стійкість страховика, на думку авторів, але включені різними науковцями до групи показників, за котрими оцінюється фінансова надійність (через ототожнення ними цих категорій).

Пропонуємо виокремити з переліку показників (див. табл. 3) відповідно до груп, запропонованих вище, індикатори, що більшою мірою характеризують фінансову надійність страховика. Підставою для вибору авторами показників для оцінки фінансової надійності страховика є критерій, що фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховиком. Тому, на нашу думку, наведені в табл. 4 індикатори найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками та іншими кредиторами. Таким чином, запропоновану загальну систему показників для оцінки фінансової надійності страхової компанії можна надалі застосовувати як підґрунтя визначення фінансової стійкості й фінансової платоспроможності.

Вважаємо, що окремі показники, запропоновані в наукових і нормативних джерелах, а саме: коефіцієнт автономії, коефіцієнт ділової активності, коефіцієнт фінансової стійкості, зміни в капіталі або чистих преміях страховиків, дохідність чи рентабельність, слід віднести до таких, котрі більше характеризують фінансову стійкість страховика та стабільність його діяльності.

Отже, основна відмінність між фінансовою надійністю та фінансовою стійкістю, на нашу думку, зводиться до того, що перша характеризує здатність виконати фінансові зобов'язання в момент їх виникнення (що є одним із ключових чинників, який формує для споживача послуг уявлення про надійність обраної компанії), а друга – здатність розподіляти й використовувати фінансові ресурси страхової компанії таким чином, щоб забезпечити її розвиток, збільшення прибутку та при цьому зберегти платоспроможність.

Стосовно системи показників, за допомогою яких можна оцінити фінансову стійкість страхової компанії, серед науковців і страховиків-практиків теж точиться науково-практична полеміка [8; 14–16]. Спірним є передусім питання необґрунтованого визначення фінансової стійкості за загальноприйнятими показниками без урахування специфіки страхової діяльності. Так, на думку Н. В. Ткаченко, фінансову стійкість варто досліджувати, зважаючи на її тісний зв'язок із динамікою розвитку страховика [8]. Водночас А. М. Цугунян використовує для її оцінки загальноприйняті показники [14]. А. Ю. Полчанов пропонує до останніх додати індикатори, котрі враховують середовище функціонування страхової компанії, а саме: роль страхування, його доступність, розмір страхової компанії, її місце на ринку [15]. В. М. Бутиріна зауважує, що в загальноприйнятих формулах визначення фінансової стійкості враховано фінансові показники діяльності компанії за попередній період із метою забезпечення фінансової стійкості, при цьому ігнорується сила впливу ризику, якому протистоятиме компанія [16].

Таблиця 4. Показники для оцінки фінансової надійності страховика (авторська систематизація)

Показник	Формула	Характеристика
<i>Показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання</i>		
Показник ліквідності активів (ПЛА) або показник поточної ліквідності (ППЛ)	$ПЛА = \frac{ВЛА}{З} \cdot 100,$ де ВЛА – високоліквідні активи; З – довгострокові й поточні зобов'язання підприємства; або $ППЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \cdot 100,$ де ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання підприємства	Відображає здатність страхової компанії виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних/оборотних активів
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП) або коефіцієнт боргового навантаження (КБН)	$ЗПП = \frac{З}{К} \cdot 100,$ де К – сума капіталу підприємства; або $КБН = \frac{З}{А} \cdot 100,$ де А – активи компанії	Вказує на здатність страхової компанії покрити зобов'язання наявним капіталом/активами
<i>Показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань</i>		
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу (ПВРК) або коефіцієнт достатності страхових резервів (КДСР)	$ПВРК = \frac{ЧСР}{К} \cdot 100,$ де ЧСР – чисті страхові резерви; або $КДСР = \frac{СР}{ЧСП} \cdot 100,$ де СР – страхові резерви; ЧСП – чисті страхові премії	Відображає достатність власних засобів страхової компанії для виконання її страхових зобов'язань
Показник покриття зобов'язань за страховими виплатами (ППЗ)	$ППЗ = \frac{СР + К}{СВ} \cdot 100,$ де СВ – страхові виплати	Вказує на достатність страхових резервів і капіталу страхової компанії для покриття зобов'язань за страховими виплатами
<i>Показники, що характеризують рівень виплат</i>		
Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	$ПА = \frac{СВ}{ЧЗСП} \cdot 100,$ де ЧЗСП – чисті зароблені страхові премії; або $ПА = \frac{СВ}{СП} \cdot 100,$ де СП – страхові премії	Відображає активність компанії щодо виплат за договорами страхування й перестраховування
<i>Показники, що характеризують заборгованість страхувальників і страховика за страховими виплатами</i>		
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами (ОКЗСВ)	$ОКЗСВ = \frac{КЗСП}{ЧЗСП} \cdot 100,$ де КЗСП – кредиторська заборгованість за страховими виплатами	Вказує на обсяг частково або повністю не виконаних зобов'язань страховика перед страхувальниками

Показник	Формула	Характеристика
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	$ПДЗ = \frac{ДЗ}{К} \cdot 100,$ де ДЗ – сума дебіторської заборгованості	Відображає обсяг частково чи повністю не виконаних зобов'язань страхувальників перед страховою компанією
<i>Показники, що характеризують міру незалежності від перестраховування</i>		
Показник незалежності від перестраховування (ПНП)	$ПНП = \frac{СЧП}{СВП} \cdot 100,$ де СЧП – сума чистих премій; СВП – сума валових премій	Вказує на ступінь фінансової незалежності страхової компанії від перестраховиків

Складено за: Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. URL: <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm>; Рейтинг страхових компаній 2015 / Forbes. Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015>; Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Укр. акад. банк. справи. Суми, 2016. 507 с.; Кравченко В. О. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 1. С. 85–89, а також за результатами власних спостережень авторів.

У подібних дискусіях відображається вся складність і багатогранність категорій, які розглядаються, що зумовлює потребу в подальших пошуках у окресленому напрямі.

За результатами дослідження нами запропонована загальна система показників для оцінки фінансової надійності страхової компанії як складової її фінансової стійкості відповідно до критерію, що фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховиком. На наш погляд, перспективним напрямом подальших пошуків є розроблення методичного підходу до визначення внеску кожного показника запропонованої нами системи в загальну оцінку фінансової надійності. Формування її узагальнюючого показника на основі наведених дасть можливість сформулювати точніші та вмотивованіші аналітичні висновки.

Список використаних джерел

1. Братюк В. П., Гудачок Я. Ю. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>.
2. Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19. Вип. 2/5. С. 139–143.
3. Кравченко В. О. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 1. С. 85–89.
4. Малинич Г. Застосування факторного аналізу в оцінюванні фінансової надійності компаній зі страхування життя. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mamzsz.pdf>.
5. Малинич Г. М. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності страхових компаній: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер.: економіка*. 2009. Вип. 113–114. С. 87–91.

6. Олійник В. М., Бондаренко Є. К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 39. С. 149–157.

7. Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Укр. акад. банк. справи. Суми, 2016. 507 с.

8. Ткаченко Н. В., Мороз І. А. Фінансова стійкість страхової компанії і франшиза: зв'язок понять. *Фінансовий простір*. 2012. № 3 (7). С. 31–37.

9. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. *Український діловий інформаційний каталог*. 2010. 30 груд. URL: <http://udik.com.ua/articles/article-220/>.

10. Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. *Науковий вісник НАТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 270–277.

11. Шірінян А. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 9. С. 173–178.

12. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. URL: <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm>.

13. Рейтинг страхових компаній 2015 / Forbes. Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015>.

14. Цугунян А. М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення. *Фінанси, банки, інвестиції: наук. вісник*. 2014. № 2. С. 45–53.

15. Полчанов А. Ю. Фінансова стійкість страхової компанії як об'єкт стратегічного управління. *Вісник ЖДТУ*. 2010. URL: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2011-1/Полчанов.pdf>.

16. Бутиріна В. М. Концептуальні основи фінансової стійкості страхових організацій. *Вчені записки Таврійського національного університету. Сер.: економіка та управління*. 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 20–26. URL: http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_1econ/003butyr.pdf.

References

1. Bratyuk, V. P., Hudachok, Ya. Yu. (2014). Doslidzhennya upravlinnya finansovoyu nadijnistyju strakhovy'ka na pry'kladі strakhovy'kh kompanij Ukrayiny' [Research management financial soundness of the insurer by the example of insurance companies in Ukraine]. *Efekty'vna ekonomika* [Efficient economy], 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509> [in Ukrainian].

2. Ky'sy'l'ova, I. Yu. (2014). Ocinka finansovoyi nadijnosti strakhovy'ka [Insurer's financial reliability estimation]. *Visny'k Odes'koho nacional'noho universy'tetu* [Odesa National University herald], Vol. 19, Iss. 2/5, 139–143 [in Ukrainian].

3. Kravchenko, V. O. (2013). Rozvy'tok metodiv analizu platospromozhnosti strakhovy'ka yak skladovoyi finansovoyi bezpeky' strakhovoyi kompaniyi [Development of methods for analyzing the insurer's solvency as a component of the financial security of an insurance company]. *Visny'k Berdyans'koho universy'tetu menedzhmentu i biznesu* [Bulletin of Berdyansk University of Management and Business], 1, 85–89 [in Ukrainian].

4. Malyn'ch, H. (2011). Zastosuvannya faktornoho analizu v ocinyuvanni finansovoyi nadijnosti kompanij zi strakhuvannya zhy'ttya [Application of factor analysis in evaluation of financial reliability of life insurance companies]. *Social'no-ekonomichni problemy' i derzhava* [Socio-economic problems and the state], 2 (5). Retrieved from <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mamzsz.pdf> [in Ukrainian].

5. Malyn'ch, H. M. (2009). Metody'chni pidkhody' do analizu finansovoyi nadijnosti strakhovy'kh kompanij: perevahy' ta nedoliky' [Methodological approaches to the analysis of financial reliability of insurance companies: advantages and disadvantages]. *Visny'k Ky'yiv's'koho nacional'noho universy'tetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics], 113-114, 87–91 [in Ukrainian].

6. Olijnyk, V. M., Bondarenko, Ye. K. (2014). Ponyattya finansovoyi stijkosti strakhovoyi kompaniyi ta elementiv vplyvu na neyi [The concept of the financial stability of an insurance company and the elements of its impact on it]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoyi sy'stemy Ukrainy* [Problems and development prospects of the banking system of Ukraine], 39, 149–157 [in Ukrainian].
7. Olijnyk, V. M. (2016). *Metodolohichni zasady zabezpechennya finansovoyi stijkosti strakhovoykh kompanij* [Methodological basis for ensuring the financial stability of insurance companies] (Unpublished doctoral dissertation). Sumy [in Ukrainian].
8. Tkachenko, N. V., Moroz, I. A. (2012). Finansova stijkist' strakhovoyi kompaniyi i franshyza: teoretychni zv'yazok ponyat' [Financial stability of the insurance company and franchise: communication concepts]. *Finansovyj prostir* [Financial space], 3 (7), 31–37 [in Ukrainian].
9. Tkachenko, N. V. (2010, December 30). Finansova stijkist' strakhovoykh kompanij: teoretychni pidkhody [The financial stability of insurance companies: theoretical approaches]. *Ukrayins'kyj dilovyj informacijnyj kataloh* [Ukrainian Business Information Catalogue]. Retrieved from <http://udik.com.ua/articles/article-220/> [in Ukrainian].
10. Shakura, O. O. (2013). Doslidzhennya sutnosti finansovoyi nadijnosti strakhovoyka v umovakh rozvytku sy'stemy komercijnoho strakhuvannya v Ukraini [The investigation of financial stability of insurer in the development of commercial insurance system in Ukraine]. *Naukovy'j visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific bulletin of Ukrainian National Forestry University], 23.15, 270–277 [in Ukrainian].
11. Shirinyan, L. V. (2007). Finansova nadijnist' i finansova stijkist' strakhovoykiv [Financial reliability and financial stability of insurers]. *Aktual'ni problemy ekonomiky* [Actual problems of economics], 9, 173–178 [in Ukrainian].
12. State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine. (2005). *Pro zatverdzhennya Rekomendacij shhodo analizu diyal'nosti strakhovoykiv* [On approval of Recommendations on the analysis of the activities of insurers] (Order No. 3755, March 17). Retrieved from <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm> [in Ukrainian].
13. Forbs. Ukraine. (2015, July 21). *Rejting strakhovoykh kompanij 2015* [Rating of insurance companies 2015]. Retrieved from <http://forbes.net.ua/business/1398567-rejting-strahovyh-kompanij-2015> [in Russian].
14. Cuhunyan, A. M. (2014). Finansova stijkist' strakhovoykiv ta shlyakhy yiyi zmichennya [Financial stability of insurers and ways to strengthen it]. *Finansy, banky, investy'ciyi: naukovy'j visnyk* [Finance, banks, investment: scientific journal], 2, 45–53 [in Ukrainian].
15. Polchanov, A. Yu. (2010). Finansova stijkist' strakhovoyi kompaniyi yak ob'yekt stratehichnoho upravlinnya [The financial stability of the insurance company as an object of strategic management]. *Visnyk ZhDTU* [Bulletin of Zhytomyr State Technological University]. Retrieved from <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2011-1/Полчанов.pdf> [in Ukrainian].
16. Butyrina, V. M. (2013). Konceptual'ni osnovy finansovoyi stijkosti strakhovoykh orhanizacij [Conceptual framework of financial stability of insurance organizations]. *Vcheni zapysky Tavrijs'koho nacional'noho universytetu. Ser.: ekonomika ta upravlinnya* [Scientific notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series “Economy and Management”], Vol. 26 (65), No. 1, 20–26. Retrieved from http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_1econ/003butyr.pdf [in Ukrainian].